

INSTYTUCJA ZAPRZECZENIA
OJCOSTWA – MIĘDZY TEORIA
A PRAKTYKĄ W PRAWIE POLSKIM

THE INSTITUTION OF DENIAL OF PATERNITY –
THEORY VERSUS PRACTICE IN POLISH LAW

KATARZYNA DANIEL *

ABSTRACT

The writing of this article was undertaken due to cases of denying paternity that the author had come across in her previous work in a law firm. The time for a man to bring an action to deny paternity or to determine the ineffectiveness of paternity recognition is extremely short and amounts to 6 months. In addition, after its expiry, the only option from the father's perspective is to bring an action by the prosecutor, who de facto does not have to accede to the man's request and may refuse this action. However, in none of these cases is the determination of the biological bond between father and child yet determined. If the child's mother consents to DNA tests that explicitly exclude paternity, the courts issue judgments in accordance with the demands of the man considered to be the father, but if there is no such consent, the situation gets complicated. The author undertook an analysis of cases in which mothers or minors from the age of 13 do not agree to biological tests. This makes it very difficult to deny paternity, and in many cases makes it impossible for men to assert their rights.

* Mgr Katarzyna Daniel, Uniwersytet Opolski; correspondence address: Instytut Politologii Uniwersytetu Opolskiego, ul. Katowicka 89, 45-061 Opole, Poland; katarzyna.daniel@interia.pl

KEYWORDS

denial of paternity, family law, Polish jurisprudence, the Constitutional Tribunal, the European Court of Human Rights

ABSTRAKT

Artykuł powstał z uwagi na przypadki spraw o zaprzeczenie ojcostwa, z jakimi autorka miała styczność w dotychczasowej pracy w kancelarii prawnej. Czas na wytoczenie przez mężczyznę powództwa o zaprzeczenie ojcostwa lub o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa jest krótki i wynosi 6 miesięcy. Ponadto po jego upływie jedyną możliwością z perspektywy ojca jest wytoczenie powództwa przez prokuratora, który *de facto* nie musi się przychylić do wniosku mężczyzny i może odmówić tej czynności. Jednak w żadnym z tych przypadków ustalenie więzów biologicznych między ojcem a dzieckiem nie jest jeszcze przesądzone. Jeśli matka dziecka wyraża zgodę na badania DNA, które jednoznacznie wykluczają ojcostwo, sądy wydają wyroki zgodne z żądaniami mężczyzny uznawanego dotychczas za ojca, natomiast jeśli takiej zgody nie ma, sytuacja się komplikuje. Autorka podjęła się analizy spraw, w których matki lub małoletni w wieku od 13 lat nie wyrażają zgody na badania biologiczne. Znacznie utrudnia to zaprzeczenie ojcostwa, a w wielu przypadkach wręcz uniemożliwia dochodzenie przez mężczyzn swych praw.

SŁOWA KLUCZOWE

zaprzeczenie ojcostwa, prawo rodzinne, orzecznictwo polskie, Trybunał Konstytucyjny, Europejski Trybunał Praw Człowieka

WPROWADZENIE

Domniemywa się, że dziecko urodzone w trakcie trwania małżeństwa bądź przed upływem 300 dni od jego ustania lub unieważnienia pochodzi od męża matki¹. W przypadku, gdy dziecko urodziło się przed upływem 300 dni od ustania/unieważnienia małżeństwa, a po zawarciu przez matkę drugiego małżeństwa, domniemywa się, że pochodzi ono od drugiego męża². Oba wskazane domniemania prawne mogą być obalone jedynie wskutek

¹ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. 2019 poz. 303), art. 62 § 1 (Kodeks rodzinny i opiekuńczy – dalej: k.r.o.); M. Domański, *Komentarz do art. 62 k.r.o.*, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz. Przepisy wprowadzające KRO*, t. 5, K. Osajda (red.), Warszawa 2017, s. 929–943.

² K.r.o., art. 62 § 2; M. Domański, *Komentarz...*, op. cit.

powództwa o zaprzeczenie ojcostwa³. Przepisy przewidują jeszcze domniemanie, zgodnie z którym za ojca dziecka uważany jest mężczyzna obcujący z matką dziecka nie dawniej niż w trzysetnym i nie później niż w sto osiemdziesiątym pierwszym dniu przed urodzeniem dziecka bądź dawca komórki rozrodczej (jeśli dziecko urodziło się w wyniku dawstwa, w procedurze medycznie wspomaganą prokreacją)⁴. Domniemanie to można jednak obalić, jeśli okaże się, że we wskazanym okresie matka obcowała również z innym mężczyzną, oraz gdy z okoliczności wynika, że jego ojcostwo jest bardziej prawdopodobne⁵.

ZAPRZECZENIE OJCOSTWA W PRAWIE POLSKIM – ASPEKT TEORETYCZNY

Z powództwem o zaprzeczenie ojcostwa może wystąpić mąż matki w terminie 6 miesięcy, od kiedy dowiedział się o urodzeniu dziecka przez małżonkę, lecz nie później niż do osiągnięcia pełnoletności przez dziecko⁶. W przypadku całkowitego ubezwłasnowolnienia męża matki z powodu choroby psychicznej (lub zaburzeń psychicznych innego rodzaju), na które zapadł w ciągu terminu do wytoczenia powództwa, w jego imieniu powództwo wytoczyć może przedstawiciel ustawowy. Wówczas termin do wytoczenia powództwa wynosi 6 miesięcy, liczonych od ustanowienia przedstawiciela ustawowego, chyba że przedstawiciel dowiedział się o urodzeniu dziecka później – wtedy termin wyznacza się od daty powzięcia przez przedstawiciela takiej wiadomości⁷. W sytuacji, gdy choroba psychiczna bądź inne zaburzenia nie stanowią podstawy do ubezwłasnowolnienia całkowitego męża matki, może on wytoczyć powództwo o zaprzeczenie ojcostwa w terminie 6 miesięcy od ustania choroby lub – gdy o urodzeniu dziecka dowiedział się później – w terminie 6 miesięcy od dnia, w którym powziął taką wiadomość⁸. Mąż matki wytacza powództwo o zaprzeczenie ojcostwa przeciwko matce

³ K.r.o., art. 62 § 3; M. Domański, *Komentarz...*, op. cit.

⁴ K.r.o., art. 85 § 1; K. Gromek, *Komentarz do art. 85 k.r.o.*, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, K. Gromek (red.), wyd. 6, Warszawa 2018, s. 708–788.

⁵ K.r.o., art. 85 § 2; K. Gromek, *Komentarz...*, op. cit.

⁶ K.r.o., art. 63; M. Domański, *Komentarz...*, op. cit.

⁷ K.r.o., art. 64 § 1; K. Pietrzykowski, *Komentarz do art. 64 k.r.o.*, [w:] K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Wyd. C. H. Beck, Warszawa 2018, s. 602-753.

⁸ K.r.o., art. 65; K. Pietrzykowski, *Komentarz...*, op. cit.

i dziecku, a w przypadku śmierci matki – przeciwko dziecku⁹. Zaprzeczenie ojcostwa jest możliwe poprzez wykazanie, iż mąż matki nie jest ojcem dziecka¹⁰. Zaprzeczenie ojcostwa nie jest jednak dopuszczalne, jeśli dziecko urodziło się w następstwie procedury wspomagananej medycznie prokreacji, a mąż matki wyraził na nią zgodę¹¹.

Kolejną osobą mogącą wytoczyć powództwo o zaprzeczenie ojcostwa jest matka, która ma taką możliwość jedynie w ciągu 6 miesięcy od urodzenia dziecka¹². Powództwo wytacza przeciwko mężowi oraz dziecku, a gdy mąż nie żyje – przeciwko dziecku¹³. Powództwo o zaprzeczenie ojcostwa męża swej matki może wytoczyć również dziecko. Uprawnienie to nabywa z chwilą osiągnięcia pełnoletności, lecz zgodnie z art. 70 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego nie może wytoczyć powództwa później niż w ciągu 3 lat od osiągnięcia pełnoletności¹⁴. Z dniem 19 maja 2018 roku przepis dotyczący 3-letniego terminu na wytoczenie powództwa od ukończenia 18 lat utracił moc w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 maja 2018 roku (sygn. akt SK 18/17). Dziecko wytacza powództwo przeciwko matce oraz jej mężowi, w przypadku śmierci matki – przeciwko jej mężowi, a gdy mąż matki zmarł – przeciwko kuratorowi ustanowionemu przez sąd opiekuńczy¹⁵.

BEZSKUTECZNOŚĆ UZNANIA OJCOSTWA

Mężczyzna, który uprzednio uznał ojcostwo, ma możliwość wytoczenia powództwa o ustalenie bezskuteczności uznania w terminie 6 miesięcy, od kiedy powziął informację, że dziecko nie pochodzi od niego¹⁶. Mężczyzna, który uznał ojcostwo, może wytoczyć powództwo o ustalenie bezskuteczności jego uznania przeciwko matce i dziecku, a jeśli matka nie żyje – przeciwko dziecku¹⁷. Uprawnienie takie posiada również matka dziecka, która potwierdziła ojcostwo. Przepisy w tym względzie stosuje się analogicznie jak w przypadku ojca dziecka¹⁸. Matka może wytoczyć powództwo o ustalenie

⁹ K.r.o., art. 66; M. Domański, *Komentarz...*, op. cit.

¹⁰ K.r.o., art. 67; K. Gromek, *Komentarz...*, op. cit.

¹¹ K.r.o., art. 68; K. Pietrzykowski, *Komentarz...*, op. cit.

¹² K.r.o., art. 69 § 1; M. Domański, *Komentarz...*, op. cit.

¹³ K.r.o., art. 69 § 2; M. Domański, *Komentarz...*, op. cit.

¹⁴ K.r.o., art. 70 § 1; K. Gromek, *Komentarz...*, op. cit.

¹⁵ K.r.o., art. 70 § 2; K. Gromek, *Komentarz...*, op. cit.

¹⁶ K.r.o., art. 78 § 1; K. Pietrzykowski, *Komentarz...*, op. cit.

¹⁷ K.r.o., art. 82 § 1; M. Domański, *Komentarz...*, op. cit.

¹⁸ K.r.o., art. 79; K. Pietrzykowski, *Komentarz...*, op. cit.

bezskuteczności uznania ojcostwa przeciwko dziecku oraz mężczyźnie, który uznał ojcostwo, a jeśli mężczyzna ten nie żyje – przeciwko dziecku¹⁹. Ustawodawca zastosował jednak ograniczenie czasowe do wystąpienia z powództwem o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa, zarówno w stosunku do matki dziecka, jak i mężczyzny, który uznał ojcostwo. Nie jest więc możliwe wytoczenie wspomnianego powództwa po osiągnięciu przez dziecko pełnoletności²⁰. Podobnie jak w przypadku zaprzeczenia ojcostwa, również przy ustalaniu bezskuteczności uznania ojcostwa powodem może być dziecko, jeśli uznający mężczyzna nie jest jego ojcem²¹. Z żądaniem takim dziecko może wystąpić od dnia, w którym stanie się pełnoletnie, lecz nie później niż trzy lata od osiągnięcia dorosłości²² (regulacja dotycząca zaprzeczenia przez dziecko ojcostwa, ograniczająca możliwość wniesienia powództwa do tego samego terminu, a więc maksymalnie trzech lat od osiągnięcia pełnoletności, uznana została za niezgodną z art. 30 w związku z art. 47 oraz z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP „w zakresie, w jakim określa termin do wytoczenia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa męża matki niezależnie od daty powzięcia wiadomości przez pełnoletnie dziecko o tym, że nie pochodzi od męża matki”²³). Zatem ograniczenie terminu na wytoczenie przez dziecko powództwa o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa do trzech lat od osiągnięcia pełnoletności zapewne jest swoistą niekonsekwencją ustawodawcy w tym względzie). Dziecko wytacza powództwo zarówno przeciwko matce, jak i mężczyźnie, który uznał ojcostwo. W przypadku śmierci matki powództwo wytaczane jest tylko mężczyźnie, natomiast gdy mężczyzna ten również zmarł, powództwo wytacza się kuratorowi ustanowionemu przez sąd opiekuńczy²⁴. Ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa nie jest dopuszczalne po śmierci dziecka²⁵. Ostatnią osobą, która może wytoczyć powództwo zarówno o zaprzeczenie ojcostwa, jak i o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa jest prokurator, lecz tylko wówczas, gdy wymaga tego dobro dziecka bądź ochrona interesu społecznego. Prokuratora nie wiążą żadne terminy do wytoczenia powództwa,

¹⁹ K.r.o., art. 82 § 2; M. Domański, *Komentarz...*, op. cit.

²⁰ K.r.o., art. 80; J. Ignaczewski, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 514.

²¹ K.r.o., art. 81 § 1; K. Pietrzykowski, *Komentarz...*, op. cit.

²² K.r.o., art. 82 § 3; M. Domański, *Komentarz...*, op. cit.

²³ Wyrok TK z dnia 19 maja 2018 r., sygn. akt SK 17/18.

²⁴ K.r.o., art. 82 § 3; M. Domański, *Komentarz...*, op. cit.

²⁵ K.r.o., art. 83 § 1; J. Ignaczewski, *Kodeks...*, op. cit., s. 517.

jednak nie jest ono dopuszczalne po śmierci dziecka (chyba że uznanie dziecka nastąpiło już po jego śmierci, wówczas prokuratorowi przysługuje jedynie powództwo o ustalenie bezskuteczności uznania)²⁶.

ZAPRZECZENIE OJCOSTWA – PRAKTYKA ORZECZNICTWA POLSKIEGO

Przy czynnościach prawnych pomiędzy dzieckiem a jednym z rodziców bądź jego małżonkiem żadne z rodziców nie może reprezentować dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską. Wówczas prawo do reprezentacji dziecka przyznawane jest kuratorowi ustanowionemu przez sąd opiekuńczy²⁷. Do przyjęcia ojcostwa w znaczeniu *stricte* prawnym nie jest konieczne, by mężczyzna był biologicznym ojcem dziecka. Ciężar obalenia domniemania ojcostwa spoczywa więc na powodzie. Wystąpienie różnicy struktury serologicznej krwi stron w odniesieniu do cechy Rh nie jest podstawą do wykluczenia ojcostwa powoda. Badanie kwasu dezoksyrybonukleinowego (DNA) daje największą spośród dowodów przyrodniczych możliwość wykluczenia ojcostwa. Moc dowodowa badań DNA jest na tyle duża, że jej zakwestionowanie stanowiłoby przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów przez sędziego²⁸. Sąd Najwyższy uznał, że w sprawie o zaprzeczenie ojcostwa nieracjonalne byłoby przeprowadzanie dowodów osobowych, które uznał za niepewne ze swej natury. Dotyczy to również innych dowodów przyrodniczych, które dają dalece mniejszy stopień pewności niż badania DNA czy wręcz wskazują jedynie na pewne prawdopodobieństwo związków pokrewieństwa pomiędzy dziećmi i ich rodzicami²⁹. Wartość poznawcza badań kodu genetycznego jest bardzo duża, choć nie daje pewności w stu procentach. Wartość tę posiada jedynie wówczas, gdy badanie zostanie przeprowadzone przez pracownię badawcze legitymujące się atestem wystawionym przez Polskie Towarzystwo Medycyny Sądowej i Kryminologii³⁰. W przypadku, gdy mąż matki dziecka odmawia (bez uzasadnionych powodów) poddania się badaniom DNA, możliwe jest obalenie domniemania ojcostwa wszystkimi innymi dowodami, które wykażą niepodobieństwo jego ojcostwa (również dowodami wykazującymi dostateczną pewność

²⁶ K.r.o., art. 86; K. Pietrzykowski, *Komentarz...*, op. cit.

²⁷ Wyrok SN z dnia 13 lutego 2014 r., sygn. akt V CSK 151/13; k.r.o. art. 98 § 2 pkt 2, art. 99.

²⁸ Wyrok SN z dnia 13 grudnia 2000 r., sygn. akt III CKN 1422/00.

²⁹ Wyrok SN z dnia 13 października 2005 r., sygn. akt IV CK 169/05.

³⁰ Wyrok SN z dnia 27 listopada 1996 r., sygn. akt I CKU 27/96.

ojcostwa innego mężczyzny). Sąd może dopuścić dowód z grupowego badania krwi matki, dziecka oraz domniemanego ojca, jeśli wyrazi on na to zgodę³¹. Wynik badania wskazujący na innego mężczyznę jako ojca dziecka – z prawdopodobieństwem graniczącym z pewnością – pozwala stwierdzić, że wykazano niepodobieństwo ojcostwa męża matki³². Ponadto w toku postępowania dowodowego powód powinien wykazać, że między matką dziecka a innym mężczyzną doszło do kontaktu fizycznego³³.

BEZPŁODNOŚĆ OJCA DZIECKA W ŚWIETLE STANU PRAWNEGO

Dokument w postaci zaświadczenia lekarskiego stwierdzający nieplodność dotyczy stanu zdrowia na dzień jego wydania. Nie ma więc możliwości ustalenia na jego podstawie zdolności pozwanego do płodzenia we wcześniejszym okresie. Sąd stwierdza wówczas, że nie przedstawiono dowodów wskazujących na nieprawdopodobieństwo ojcostwa męża matki dziecka (pozwanego). W orzecznictwie Sądu Najwyższego nie brak również głosów traktujących fakt leczenia nieplodności przez pozwanego przed poczęciem dziecka jako argumentu potwierdzającego jego ojcostwo. Nie ma bowiem przeszkód do założenia, że w tamtym czasie leczenie przyniosło pozytywny rezultat, a więc obecna bezplodność nie wyklucza plodności w okresie koncepcyjnym. Fakt leczenia się pozwanego z powodu bezplodności mógłby wzbudzić poważne wątpliwości co do zdolności jego wyleczenia, niemniej jednak znane są przypadki zarówno okresowej poprawy, jak i pogarszania się zdolności w tym zakresie. Istnienie możliwości poprawy okresowej (wskazanej przez lekarza) nie daje zatem podstaw do uznania bardzo wysokiego stopnia nieprawdopodobieństwa ojcostwa, a jedynie wysokiego stopnia, co z kolei nie wystarcza do spełnienia wymagań³⁴ z art. 67 k.r.o.³⁵.

OCENA ODMOWY PODDANIA SIĘ BADANIOM PRZEZ MATKĘ DZIECKA

W sądownictwie ugruntował się pogląd, zgodnie z którym odmowa poddania się badaniom krwi przez matkę dziecka nie jest oceniana negatywnie. Zaznacza się, że badanie nie jest obowiązkowe, a zachowanie matki uspra-

³¹ Wyrok SN z dnia 13 października 2005 r., sygn. akt IV CK 169/05.

³² Ibidem; k.r.o art. 67.

³³ Wyrok SN z dnia 30 września 2015 r., sygn. akt I CSK 801/14.

³⁴ Wyrok SN z dnia 9 listopada 2004 r., sygn. akt V CK 276/04; Wyrok SN z dnia 22 lutego 2008 r., sygn. akt V CSK 432/07.

³⁵ K.r.o. art. 67.

wiedliwia troska o dobro małoletniego dziecka. W przypadku ojców domagających się przeprowadzenia dowodu w postaci badań DNA (z tkanek innych niż krew) z urzędu sądy stoją na stanowisku, że jest to zbyt daleko idące żądanie. Ponadto motywujący działania matki lęk przed wynikiem badań DNA nie prowadzi od razu do wniosku, że ojcostwo innego mężczyzny jest w większym stopniu prawdopodobne³⁶. Zgodnie z polskim prawem nie zobowiązuje się nikogo do ustalenia prawdziwego składu rodziny za wszelką cenę i w każdym wypadku. Co więcej – zaleca się ocenę dobra konkretnego dziecka oraz rozważenie indywidualnej sytuacji stron³⁷. Małoletni, który ukończył 13 lat, musi samodzielnie wyrazić zgodę na przeprowadzenie badań DNA. Jego zgody nie można zastąpić zgodą rodziców ani zarządzeniem sądu opiekuńczego³⁸. Zgoda, o której mowa wprost w art. 309 k.p.c.³⁹, poza badaniami krwi dotyczy również pobrania innego materiału, np. włosów, naskórka, śliny⁴⁰.

Ojcowie bardzo często podnoszą zarzut dotyczący wadliwego (w ich mniemaniu) pominięcia dowodu z badań DNA. Sąd Najwyższy nie pozo-
stawił w tym względzie wątpliwości, stwierdzając, że w rozważaniach dotyczących skutków braku zgody matki na przeprowadzenie takiego rodzaju badań uwzględnia się wszystkie istotne okoliczności konkretnej sprawy i kieruje się dobrem dziecka. Nie pomija się również znaczenia prawidłowego ustalenia pochodzenia biologicznego dziecka⁴¹. Co prawda jeden z sądów rejonowych stwierdził, że odmowa przeprowadzenia badań genetycznych DNA nie dała powodowi możliwości włączenia do materiału jednego z obiektywnych dowodów, dzięki któremu wnioskujący mógłby wykazać pochodzenie dziecka od innego mężczyzny, niemniej jednak konsekwentny opór pozwanej przed przeprowadzeniem badań, wpływający na niemożność obalenia domniemania ojcostwa powoda, został przez Sąd Najwyższy potraktowany w tej sprawie jako zasadny z uwagi na dobro dziecka⁴². Brak zgody matki na pobranie krwi dziecka do badań DNA próbowano też przed-

³⁶ Wyrok SN z dnia 9 listopada 2004 r., sygn. akt V CK 276/04.

³⁷ Wyrok SN z dnia 22 lutego 2008 r., sygn. akt V CSK 432/07; Wyrok SN z dnia 5 maja 2000 r., sygn. akt II CKN 869/00; Wyrok TK z dnia 26 listopada 2013 r., sygn. akt P 33/12.

³⁸ Wyrok SN z dnia 22 lutego 2008 r., sygn. akt V CSK 432/07.

³⁹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. 2019 poz. 60), art. 309.

⁴⁰ Wyrok SN z dnia 22 lutego 2008 r., sygn. akt V CSK 432/07.

⁴¹ Wyrok SN z dnia 30 września 2015 r., sygn. akt I CSK 801/14.

⁴² Wyrok SN z dnia 13 lutego 2014 r., sygn. akt V CSK 151/13.

stawić jako nienależyte wykonywanie władzy rodzicielskiej. Sąd Najwyższy stwierdził jednak, że takie działanie może być traktowane jako nienależyte wykonywanie władzy rodzicielskiej jedynie w szczególnych przypadkach (np. gdyby okoliczności wskazywały w sposób niedwuznaczny biologiczne ojcostwo innego mężczyzny, który chce uznać dziecko, a nieuzasadniony upór matki sprzeciwiającej się przeprowadzeniu dowodu przeciw domniemaniu pochodzenia dziecka z małżeństwa stałby temu na przeszkodzie)⁴³. Brak zgody matki na przeprowadzenie badań DNA nie może samoistnie stanowić podstawy obalenia pochodzenia dziecka od męża jego matki⁴⁴. Przeszkoda w postaci braku możliwości przeprowadzenia dowodu z badań DNA, którego celem jest ustalenie pochodzenia dziecka, nie przesądza w żaden sposób o pozytywnym bądź negatywnym wyniku sprawy o zaprzeczenie ojcostwa. W takiej sytuacji mąż matki, który kwestionuje swe ojcostwo, powinien przedstawić inne dopuszczalne dowody, wykazujące, że nie jest ojcem dziecka, jak np. brak współżycia z żoną w okresie poczęcia dziecka, względy zdrowotne uniemożliwiające poczęcie dziecka czy większe prawdopodobieństwo ojcostwa innego mężczyzny⁴⁵. Należy pamiętać, że dowód z grupowego badania krwi, pomimo swej doniosłości, stanowi tylko jeden z możliwych do zawnioskowania środków dowodowych⁴⁶.

Nie brak także przykładu pozytywnego z perspektywy mężczyzny uznanego dotychczas za ojca zakończenia sprawy o zaprzeczenie ojcostwa rozpatrywanej przez Sąd Najwyższy. W sytuacji, gdy matka małoletniego nie zgodziła się na pobranie od dziecka próbki krwi do badań, biegły sądowy przeprowadził analizę na podstawie grup krwi z materiałów dostępnych w klinice położniczej, w której małoletni przyszedł na świat. Opinia biegłego nie pozostawiała najmniejszych wątpliwości i wykluczono ojcostwo pozwanego w stosunku do małoletniej (matka oraz dotychczasowy ojciec dziecka mieli grupę krwi o RhD+, zaś małoletnia „B RhD–, co wykluczyło ojcostwo

⁴³ Wyrok SN z dnia 5 maja 2000 r., sygn. akt II CKN 869/00; Wyrok SN z dnia 31 stycznia 1969 r., sygn. akt III CR 569/68; Uchwała SN z dnia 20 marca 1987 r., sygn. akt III CZP 11/87.

⁴⁴ Wyrok SN z dnia 9 listopada 2004 r., sygn. akt V CK 276/04; Wyrok SN z dnia 13 lutego 2014 r., sygn. akt V CSK 151/13.

⁴⁵ Wyrok SN z dnia 13 lutego 2014 r., sygn. akt V CSK 151/13.

⁴⁶ Wyrok SN z dnia 5 maja 2000 r., sygn. akt II CKN 869/00; Uchwała SN z dnia 20 marca 1987 r., sygn. akt III CZP 11/87.

domniemanego ojca)⁴⁷. Omawiany przypadek to jednak zdecydowanie wyjątek od stosowanej w tym zakresie praktyki w judykaturze.

ZARZĄDZENIE BADAŃ PRZEZ SĘDZIEGO

W przypadku braku zgody matki na wykonanie badań genetycznych w sprawach o zaprzeczenie ojcostwa przymuszenie do pobrania krwi jest absolutnym wyjątkiem. Zgodnie z orzecznictwem nakaz taki może być stosowany jedynie w szczególnych przypadkach. Wykrycie prawdy obiektywnej, które polega na ustaleniu składu rodziny zgodnego z więzami krwi, nie zawsze jest zgodne z dobrem dziecka. Nie należy więc traktować odrębnego podejścia jako bezwzględnego i nadrzędnego⁴⁸. Sąd opiekuńczy może wydać zarządzenie na podstawie art. 109 k.r.o. oraz zasad ogólnych jedynie wówczas, gdy wymaga tego dobro dziecka⁴⁹. Nakaz ochrony dobra dziecka wynika m.in. z art. 72 ust 1. oraz art. 47 Konstytucji RP⁵⁰, art. 3 ust. 1 Konwencji ONZ o prawach dziecka⁵¹ czy art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności⁵².

Sąd Najwyższy dosyć często zwraca uwagę na dobro dziecka, będące podstawą przy orzekaniu w sprawach o zaprzeczenie ojcostwa. W jednej z takich spraw pozwanym był mężczyzna, który mimo wątpliwości co do swej płodności zaakceptował syna i przez 8 lat nie kwestionował w sposób formalny swego ojcostwa. Sąd stwierdził, że tym sposobem pozwany współtworzył sytuację, w której funkcjonował jako ojciec dziecka. Uznano, że we wskazanym konflikcie interes rodziców (zwłaszcza majątkowy) musi zejść na dalszy plan, bo najważniejsze jest dobro dziecka. Skutki zaprzeczenia ojcostwa mogłyby bowiem spowodować utratę przez małoletniego przynależności rodzinnej i pozostanie bez ojca (gdyż nie ma równocześnie innego mężczyzny, którego można by było wskazać jako jego ojca). Sąd uznał, że prawdopodobny stan próżni, który grozi małoletniemu w zakresie

⁴⁷ Wyrok SN z dnia 13 stycznia 2005 r., sygn. akt III CK 126/04.

⁴⁸ Wyrok SN z dnia 22 lutego 2008 r., sygn. akt V CSK 432/07.

⁴⁹ Uchwała SN z dnia 17 stycznia 1969 r., sygn. akt III CZP 124/68; Wyrok SN z dnia 5 maja 2000 r., sygn. akt II CKN 869/00.

⁵⁰ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 2009 nr 114 poz. 946).

⁵¹ Konwencja o prawach dziecka, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. 1991 nr 120 poz. 526).

⁵² Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. 1993 nr 61 poz. 284).

pochodzenia dziecka od określonego ojca, nie będzie dla dziecka dobrym rozwiązaniem (niezależnie od relacji ojca z synem)⁵³.

Zgoła odmiennym przykładem są wyroki sądu rejonowego oraz sądu okręgowego, dotyczące sprawy, która swe zakończenie znalazła w Sądzie Najwyższym w 2000 roku (sygn. akt II CKN 869/00). W omawianym przypadku sąd z urzędu wszczął postępowanie o ograniczenie władzy rodzicielskiej matce małoletniej, gdyż ta nie wyrażała zgody na pobranie od dziecka krwi do badań w sprawie o zaprzeczenie ojcostwa. Obie instancje uznały, że brak ustalenia biologicznego ojca małoletniej jest zagrożeniem dla jej dobra. Sytuacja, w której małoletnia ma uzasadnione wątpliwości co do swego pochodzenia, może odbić się niekorzystnie na jej dalszym rozwoju psychofizycznym, wywołać destabilizację i brak poczucia bezpieczeństwa, zatem ustalenie biologicznego ojca dziecka pozwoli na ugruntowanie klarownej i stabilnej sytuacji życiowej małoletniej (ostatecznie jednak Sąd Najwyższy uchylił postanowienia sądów rejonowego i okręgowego i umorzył postępowanie w sprawie ograniczenia władzy rodzicielskiej matce dziecka)⁵⁴.

Znane są także przypadki samodzielnego pobierania przez ojców próbek do badania DNA, bez wiedzy matki małoletniego. Co więcej, zdarza się, że opinie lekarzy w tym zakresie wykluczają ojcostwo z bardzo dużą pewnością. Następnie podejmowane są kroki w kierunku zaprzeczenia ojcostwa, lecz wnioski dowodowe w postaci samodzielnych badań są wówczas odrzucane przez sąd z uwagi na brak pewności co do pochodzenia próbek od konkretnych osób. W takiej sytuacji można oczywiście złożyć wniosek o przeprowadzenie badania DNA w specjalistycznej, wykwalifikowanej jednostce, lecz gdy matka małoletniego (lub dziecka w wieku od 13 lat) nie wyrazi na to zgody, do badań nie dochodzi⁵⁵.

BRAK ZGODY NA BADANIA DNA A UWZGLĘDNIENIE ŻĄDANIA STRONY PRZECIWNEJ

Sąd Najwyższy wielokrotnie podkreślał, że przeszkody w przeprowadzeniu badań krwi, jakie stwarza strona zobowiązana do poddania się badaniom, mogą być podstawą opartego na domniemaniu faktycznym ustalenia sądu zgodnego z twierdzeniem strony przeciwnej⁵⁶. W praktyce jednak nie jest to

⁵³ Wyrok SN z dnia 22 lutego 2008 r., sygn. akt V CSK 432/07.

⁵⁴ Wyrok SN z dnia 5 maja 2000 r., sygn. akt II CKN 869/00.

⁵⁵ Wyrok SN z dnia 11 lutego 2016 r., sygn. akt V CSK 302/15.

⁵⁶ Wyrok SN z dnia 9 listopada 2004 r., sygn. akt V CK 276/04; Wyrok SN z dnia 9 stycznia 2000 r., sygn. akt II CKN 1140/00; Wyrok SN z dnia 19 października 2011 r., sygn. akt II

dosyć mocny argument, ponieważ większą wagę przywiązuje się do dobra dziecka, którym tłumaczona jest odmowa zgody matki na poddanie małoletniego badaniom. Ponadto domniemanie to, oparte na podstawie art. 233 § 2 k.p.c., mogłoby być przesłanką obalenia domniemania ojcostwa męża matki, gdyby dodatkowo pozwany wykazał, że ojcostwo innego mężczyzny jest bardziej prawdopodobne⁵⁷. Wyjątek stanowią tu orzeczenia sądu I oraz II instancji (w sprawie prowadzonej przed Sądem Najwyższym, sygn. akt V CSK 151/13), które opór pozwanej uznały za wyłącznie ambicjonalny i oceniły jej postawę procesową w sposób negatywny, tym samym uwiarygodniając stanowisko powoda. Postawa procesowa pozwanej została potraktowana jako potwierdzenie słuszności żądania powoda⁵⁸.

TERMINY WNIESIENIA POWÓDZTWA O ZAPRZECZENIE OJCOSTWA

Pierwsze działania kwestionujące trzyletni termin do wniesienia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa po uzyskaniu pełnoletności dziecka wyrażały się w skardze konstytucyjnej wniesionej 18 grudnia 2015 r. do Trybunału Konstytucyjnego. Skarżąca poprosiła Trybunał o zbadanie zgodności art. 70 § 1 k.r.o. z art. 47 w związku z art. 30, art. 32 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Skarżąca wskazywała na możliwość upłynięcia przewidzianego prawem terminu niezależnie od wiedzy dziecka o swym biologicznym pochodzeniu. Gdy miną 3 lata od ukończenia przez dziecko 18 roku życia, jego uprawnienie do skutecznego wniesienia powództwa wygasa definitywnie. Ustanowienie wskazanego terminu było argumentowane przez sąd jako dbałość ustawodawcy o zapewnienie pewności oraz ostateczności prawnej relacji rodzinnych. Trybunał Konstytucyjny wskazał ponadto na możliwe zachwianie tych wartości w sytuacji, gdyby pełnoletnie dziecko mogło wnieść powództwo o zaprzeczenie ojcostwa po wielu latach od uzyskania pełnoletności, a następnie miało możliwość dochodzenia ustalenia ojcostwa biologicznego. Nie bez znaczenia jest także interes domniemanego ojca w zakresie ochrony przed powództwem dotyczącym okoliczności faktycznych sprzed wielu lat. Natomiast według skarżącej czasowe ograniczenie wystąpienia przez dziecko z powództwem narusza prawo do poznania własnej tożsamości biologicznej wskazane w art. 47 w związku z art. 30 Kon-

CSK 87/11.; Wyrok SN z dnia 13 października 2005 r., sygn. akt IV CK 169/05.

⁵⁷ Wyrok SN z dnia 19 października 2011 r., sygn. akt II CSK 87/11.

⁵⁸ Wyrok SN z dnia 13 lutego 2014 r., sygn. akt V CSK 151/13.

stytucji RP. Skarżąca uważała, że ustalenie lub określenie własnej tożsamości w sferze życia rodzinnego i prywatnego, w tym tożsamości biologicznej, jest uprawnieniem każdego człowieka. Prawo do poznania swego biologicznego pochodzenia stanowi również niezbywalną oraz przyrodzoną godność człowieka, będącego istotą rozumną i zdolną do odczuwania, wyrażania uczuć. Skarżąca była w stanie zgodzić się na kształtowanie terminu do wytoczenia powództwa względem ojca jako zgodnego z Konstytucją. Nie zgadzała się natomiast na takie rozwiązania w stosunku do dziecka, gdyż termin ten może upłynąć nawet w razie braku jego wiedzy o okolicznościach uzasadniających żądania. Dodatkowo stanowisko swe skarżąca argumentowała brakiem innej drogi poznania przez dziecko swego pochodzenia (co uważała za niezgodne z Konstytucją RP i dobrem dziecka) oraz niemożliwością ustalenia ojcostwa bez zaprzeczenia ojcostwa prawnego. Najpierw trzeba obalić domniemanie wynikające z art. 62 § 1 k.r.o., a dopiero później można próbować ustalić ojcostwo innego mężczyzny. Biorąc pod uwagę całokształt materiału dowodowego, Trybunał Konstytucyjny nadał sprawie dalszy bieg⁵⁹. Po rozpoznaniu sprawy orzekł, że wskazane wyżej przepisy w zakresie terminu do wytoczenia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa męża matki, niezależnie od daty powzięcia przez pełnoletnie dziecko wiadomości o tym, że nie pochodzi od męża matki, są niezgodne z Konstytucją RP⁶⁰.

STANOWISKO EUROPEJSKIEGO TRYBUNAŁU PRAW CZŁOWIEKA W SPRAWIE ZAPRZECZENIA OJCOSTWA

Europejski Trybunał Praw Człowieka (ETPC) „ustanowienie terminów zawitych do wniesienia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa traktuje jako służące interesom dziecka oraz pewności prawnej”⁶¹. Konsekwencją takiego zabiegu prawnego jest ograniczenie domniemanemu ojcu prawa dostępu do sądu, lecz nie stoi to w sprzeczności z art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności⁶².

ETPC w wyroku z dnia 29 stycznia 2019 roku, w sprawie Mifsud przeciwko Malcie, uznał, że nałożenie sądowego nakazu poddania się badaniom DNA przez skarżącego nie stanowi naruszenia prawa do poszanowania jego życia prywatnego z art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i pod-

⁵⁹ Postanowienie TK z dnia 20 czerwca 2017 r., sygn. akt Ts 399/15.

⁶⁰ Wyrok TK z dnia 16 maja 2018 r., sygn. akt SK 18/17.

⁶¹ Wyrok SN z dnia 3 października 2014 r., sygn. akt V CSK 281/14.

⁶² Wyrok ETPC z dnia 12 stycznia 2006 r., Mizzi przeciwko Matcie; Wyrok SN z dnia 3 października 2014 r., sygn. akt V CSK 281/14.

stawowych wolności. Postępowanie o ustalenie ojcostwa zostało wszczęte przez kobietę, która uważała, że skarżący jest jej ojcem biologicznym. Sąd maltański stwierdził, że kobieta ma prawo poznać prawdę dotyczącą swego pochodzenia. Z kolei samo badanie nie stanowi dla skarżącego żadnego dyskomfortu, ponieważ chodzi jedynie o pobranie wymazu z ust. Ostatecznie badanie zostało przeprowadzone. ETPC wskazał, że badania te nie naruszają zasad demokratycznego państwa prawa ani prawa naturalnego, ponieważ uprawnionym celem jest tu gwarancja realizacji obowiązków ojca względem dziecka, dotyczących praw chronionych art. 8 Konwencji. Uprawienie dziecka do ustalenia ważnego aspektu swojej tożsamości⁶³ mieści się w zakresie prawa do poszanowania życia rodzinnego i prywatnego z art. 8 Konwencji, a w poszczególnej sytuacji może zyskać nadrzędne znaczenie. W ocenie ETPC sądy maltańskie zachowały więc sprawiedliwą równowagę między interesami stron, a zatem nie ma mowy o naruszeniu praw skarżącego wynikających z art. 8 Konwencji⁶⁴.

W sprawie Bagniewski przeciwko Polsce ETPC uznał, że nawet najlepsze prywatne badanie DNA nie jest wystarczające do zaprzeczenia ojcostwa. Skarżący został uznany za ojca dziecka (na zasadzie domniemania z art. 62 § 1 k.r.o.), ponieważ w dniu urodzenia się dziecka pozostawał z jego matką w związku małżeńskim. Bagniewski potajemnie zabrał synowi szczoteczkę do zębów i zużytą gumę do żucia, które przekazał specjalistom z instytutu genetyki sądowej celem przeprowadzenia przez nich badań DNA. Wyniki potwierdziły, że dziecko nie jest jego synem, więc zwrócił się do prokuratora z wnioskiem o wytoczenie powództwa o zaprzeczenie ojcostwa. Sąd nakazał matce i dziecku poddanie się badaniom genetycznym, aby potwierdzić wyniki testu przeprowadzonego przez Bagniewskiego na własną rękę. Z powodu ich odmowy sąd I instancji oparł się na wynikach badań dostarczonych przez Bagniewskiego i orzekł zgodnie z jego żądaniem. Sąd okręgowy orzekł z kolei na korzyść matki i dziecka, odrzucając wyniki prywatnego badania genetycznego. Argumentował przy tym, że odmowa poddania się testom DNA wynikała ze szczerzej obawy nastolatka przed utratą swej

⁶³ Por. Wyrok ETPC z dnia 7 lutego 2002 r., skarga nr 53176/99, Mikulić przeciwko Chorwacji.

⁶⁴ Wyrok ETPC z dnia 29 stycznia 2019 r., skarga nr 62257/15, Mifsud przeciwko Malcie; K. Warecka, *Strasburg: Nakaz poddania się badaniu DNA w postępowaniu o ustalenie ojcostwa nie narusza prawa do prywatności*, „Prawo.pl”, 9.02.2019, <https://www.prawo.pl/prawo/ustalenie-ojcostwa-a-obowiazek-badania-dna-wyrok-etpc,369217.html> (dostęp: 19.05.2019).

dotychczasowej tożsamości oraz niepewną przyszłością. Sąd był przekonany, że brak zgody nastolatka na przeprowadzenie badania DNA nie może stanowić podstawy do wyciągnięcia wniosków godzących w dobro małoletniego, szczególnie gdy nie przedstawiono dowodów na ojcostwo innego mężczyzny. Bagniewski odwołał się do Strasburga, powołując się na art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Podnosił, że nie mógł udowodnić w sposób skuteczny braku pokrewieństwa biologicznego między sobą a dzieckiem. Twierdził, że w toku postępowania o zaprzeczenie ojcostwa spowodowało to, że znalazł się w gorszej sytuacji niż matka dziecka. ETPC podkreślił, że zgodnie z polskim ustawodawstwem nie można zmusić dziecka do poddania się badaniom genetycznym, a z uwagi na ochronę interesów dziecka nie jest możliwe zmuszenie do tego także matki. Trybunał zwrócił uwagę na przyznanie przez polski sąd priorytetu dobru dziecka oraz jego emocjonalnej równowadze. Uznał także, że nie doszło do naruszenia Konwencji, argumentując, że Bagniewski będzie miał możliwość dochodzenia swych praw w sytuacji, gdy przedstawi dowody na biologiczne ojcostwo innego mężczyzny⁶⁵.

Bardzo podobna sytuacja miała miejsce w sprawie A. L. przeciwko Polsce. Skarżący, analogicznie jak Bagniewski, postanowił na własną rękę przeprowadzić badania DNA i w tym celu zabrał syna do laboratorium (wyniki nie potwierdziły jego ojcostwa). Co prawda w tym przypadku ojcostwo zostało

⁶⁵ Wyrok ETPC z dnia 31 maja 2018 r., skarga nr 28475/14, Bagniewski przeciwko Polsce; zob. także: E. Świętochowska, *Dobro dziecka ważniejsze niż prawo ojca do poznania prawdy*, „GazetaPrawna.pl”, 5.06.2018, <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1128061,dobro-dziecka-wazniejsze-niz-prawo-ojca-do-poznania-prawdy.html> (dostęp: 19.05.2019). Orzeczenie to wywołało sporo negatywnych opinii wśród Polaków, o czym świadczą komentarze pod przywołanym artykułem E. Świętochowskiej. Przytoczonych zostanie jedynie kilka z nich [pisownia oryginalna]: „No cóż. Zawalił ustawodawca. Odmowa poddaniu się badaniu powinna tworzyć domniemanie nie pochodzenia od osoby wpisanej w akt urodzenia jako ojciec”, „Wynika z tego, że prawa tego mężczyzny są mniej istotne od praw tej kobiety i jej dziecka. Skoro są wątpliwości to było nakazać badania, a nie zmuszać na siłę obcego człowieka do utrzymywania kontaktów i płacenia na obce sobie dziecko”, „Czyli że żona może się p...ć i rodzić bękart, a mąż musi płacić na ich utrzymanie? A jak nie chce to musi wyłapać gachów i przyprowadzić ich do sądu? Dokąd ten świat zmierza?”, „Czyli europejski sąd wiedząc że jest podejrzenie że dziecko okrada obcego mężczyznę z pieniędzy, co miesiąc, tylko dlatego że tamten dał się oszukać swojej żonie, stwierdza że należy dołożyć starań aby nadal mogło go okradać, bo priorytetem jest dobro tego dziecka (...)”, „[Tytuł] powinien być »ETPC orzekł że każdy mężczyzna może stać się dłużnikiem alimentacyjnym, wystarczy oświadczenie matki dziecka«... Mamu swoje równouprawnienie”.

dobrowolnie ustalone (a nie domniemane jak w przypadku Bagniewskiego), lecz A. L. od początku miał wątpliwości co do biologicznego pochodzenia dziecka. Sąd rejonowy stwierdził, że instytucja uznania dziecka oparta jest na założeniu, że dobro dziecka oraz prawidłowe funkcjonowanie rodziny są wartościami nadrzędnymi. Ustawodawca zakłada więc, że aby chronić te wartości, w niektórych przypadkach uzasadnione jest przyjęcie fikcji prawnej o uznaniu dziecka przez mężczyznę niebędącego ojcem biologicznym dziecka. Sąd wskazał, że dobrowolne uznanie przez A. L. syna, a także dobro dziecka i jego prawidłowy rozwój przemawiają za poniesieniem skutków przemyślanej oraz świadomej decyzji o uznaniu dziecka. W polskim prawie uznanie dziecka traktowane jest jako czynność ostateczna, której kwestionowanie możliwe jest jedynie w przypadku obarczenia jej wadami lub wystąpienia nieprzewidzianych, szczególnych okoliczności, które są nie do zaakceptowania przez obowiązujący porządek prawny lub zasady współżycia społecznego. ETPC uznał, że dobro dziecka przemawia za odejściem od prawdy biologicznej oraz że w tym przypadku interes dziecka przeważa nad interesem rodzica⁶⁶.

PODSUMOWANIE

Grażyna Niemiałowska przedstawiła wykorzystanie badań DNA w warszawskich sądach rodzinnych w latach 2000–2001 w sprawach o zaprzeczenie ojcostwa (582 sprawy) oraz o pochodzenie dziecka od mężczyzny niebędącego mężem matki (607 spraw). Zbadano 300 postępowań zakończonych w tym okresie. Okazało się, że z dowodu w postaci badań genetycznych skorzystano w zaledwie 74 sprawach, a w tych, w których dowód taki nie został dopuszczony, nie zastosowano żadnego innego dowodu o charakterze badań biologiczno-medycznych. W sprawach, w których badania DNA zostały dopuszczone, nie złożono ani jednej apelacji od wyroku sądu, co świadczy o przydatności ich przeprowadzenia⁶⁷. Jak wskazano wcześniej, polskie prawo daje możliwość zaprzeczenia uznania ojcostwa lub ustalenia bezskuteczności uznania ojcostwa zarówno dziecku, jak i jego dotychczasowym rodzicom oraz prokuratorowi (na wniosek matki lub ojca dziecka). Możliwość dojścia do prawdy obiektywnej istnieje, lecz praktyka orzekania

⁶⁶ Wyrok ETPC z dnia 18 lutego 2014 r., skarga nr 28609/08, A. L. przeciwko Polsce.

⁶⁷ G. Niemiałowska, *Dowody z DNA w praktyce sądów rodzinnych*, [w:] *Dowód z DNA w postępowaniu procesowym. Materiały z konferencji Instytutu Badań DNA*, K. Sipowicz (red.), Kraków 2003, s. 63.

sądów w Polsce pokazuje, że w przypadku wagi interesów dobro dziecka jest ważniejsze niż ustalenie składu rodziny zgodnie z więzami krwi. Nic nie wskazuje więc na to, aby sytuacja ojca prawnego, któremu matka lub dziecko odmawiają przeprowadzenia badań DNA, uległa poprawie. Należy więc w spokoju zastanowić się nad dobrowolnym uznaniem dziecka przed podjęciem tej decyzji, gdyż w przypadku braku zmiany przepisów jej skutki mogą trwać do końca życia.

Niemniej jednak proponuje się wprowadzenie obowiązku przeprowadzenia dowodu w postaci badań DNA we wszystkich sprawach dotyczących biologicznego pochodzenia dziecka (m.in. zaprzeczenie ojcostwa, bezskuteczność uznania ojcostwa), niezależnie od tego, kto jest powodem. Umożliwiłoby to z dużą dozą pewności dojście do prawdy obiektywnej, jakże istotnej w postępowaniu sądowym. Proponuje się również, aby w przypadku nieusprawiedliwionego niestawiennictwa na badaniu sąd orzekł zgodnie z twierdzeniami strony przeciwnej. Wprowadzi to pewien rygor oraz przyspieszy wydanie wyroku. Takie rozwiązanie prawdopodobnie skróciłoby też postępowanie sądowe do pierwszej instancji, gdyż strona, która uzyska negatywny dla siebie wynik badań DNA, raczej nie będzie w stanie przedstawić innych, równie wiarygodnych dowodów na poparcie swych twierdzeń. Tym sposobem sytuacja dziecka będzie ustabilizowana na zawsze, gdyż nie ma możliwości orzekania dwa razy w tej samej sprawie.

BIBLIOGRAFIA

- Domański M., *Komentarz do art. 62 k.r.o.*, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz. Przepisy wprowadzające KRO*, t. 5, K. Osajda (red.), Warszawa 2017.
- Gromek K., *Komentarz do art. 85 k.r.o.*, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, K. Gromek (red.), wyd. 6, Warszawa 2018.
- Ignaczewski J., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2010.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 2009 nr 114 poz. 946).
- Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. 1993 nr 61 poz. 284).
- Konwencja o prawach dziecka, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. 1991 nr 120 poz. 526).

- Niemiałtowska G., *Dowody z DNA w praktyce sądów rodzinnych*, [w:] *Dowód z DNA w postępowaniu procesowym. Materiały z konferencji Instytutu Badań DNA*, K. Sipowicz (red.), Kraków 2003.
- Pietrzykowski K., *Komentarz do art. 64 k.r.o.*, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, K. Pietrzykowski (red.), Warszawa 2018.
- Postanowienie TK z dnia 20 czerwca 2017 r., sygn. akt Ts 399/15.
- Świętochowska E., *Dobro dziecka ważniejsze niż prawo ojca do poznania prawdy*, „GazetaPrawna.pl”, 5.06.2018, <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1128061,dobro-dziecka-wazniejsze-niz-prawo-ojca-do-poznania-prawdy.html> (dostęp: 19.05.2019).
- Uchwała SN z dnia 17 stycznia 1969 r., sygn. akt III CZP 124/68.
- Uchwała SN z dnia 20 marca 1987 r., sygn. akt III CZP 11/87.
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. 2019 poz. 2128).
- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. 2019 poz. 2086).
- Warecka K., *Strasburg: Nakaz poddania się badaniu DNA w postępowaniu o ustalenie ojcostwa nie narusza prawa do prywatności*, „Prawo.pl”, 9.02.2019, <https://www.prawo.pl/prawo/ustalenie-ojcostwa-a-obowiazek-badania-dna-wyrok-etpc,369217.html> (dostęp: 19.05.2019).
- Wyrok ETPC z dnia 12 stycznia 2006 r., Mizzi przeciwko Malcie.
- Wyrok ETPC z dnia 18 lutego 2014 r., skarga nr 28609/08, A. L. przeciwko Polsce.
- Wyrok ETPC z dnia 29 stycznia 2019 r., skarga nr 62257/15, Mifsud przeciwko Malcie.
- Wyrok ETPC z dnia 31 maja 2018 r., skarga nr 28475/14, Bagniewski przeciwko Polsce.
- Wyrok ETPC z dnia 7 lutego 2002 r., skarga nr 53176/99, Mikulić przeciwko Chorwacji.
- Wyrok SN z dnia 11 lutego 2016 r., sygn. akt V CSK 302/15.
- Wyrok SN z dnia 13 grudnia 2000 r., sygn. akt III CKN 1422/00.
- Wyrok SN z dnia 13 lutego 2014 r., sygn. akt V CSK 151/13.
- Wyrok SN z dnia 13 października 2005 r., sygn. akt IV CK 169/05.
- Wyrok SN z dnia 13 stycznia 2005 r., sygn. akt III CK 126/04.
- Wyrok SN z dnia 19 października 2011 r., sygn. akt II CSK 87/11.
- Wyrok SN z dnia 22 lutego 2008 r., sygn. akt V CSK 432/07.
- Wyrok SN z dnia 27 listopada 1996 r., sygn. akt I CKU 27/96.
- Wyrok SN z dnia 3 października 2014 r., sygn. akt V CSK 281/14.

Wyrok SN z dnia 30 września 2015 r., sygn. akt I CSK 801/14.
Wyrok SN z dnia 31 stycznia 1969 r., sygn. akt III CR 569/68.
Wyrok SN z dnia 5 maja 2000 r., sygn. akt II CKN 869/00.
Wyrok SN z dnia 9 listopada 2004 r., sygn. akt V CK 276/04.
Wyrok SN z dnia 9 stycznia 2000 r., sygn. akt II CKN 1140/00.
Wyrok TK z dnia 16 maja 2018 r., sygn. akt SK 18/17.
Wyrok TK z dnia 19 maja 2018 r., sygn. akt SK 17/18.
Wyrok TK z dnia 26 listopada 2013 r., sygn. akt P 33/12.

CITE THIS ARTICLE AS:

K. Daniel, *Instytucja zaprzeczenia ojcostwa – między teorią a praktyką w prawie polskim*, „Security, Economy & Law” 2/2019 (XXIII), s. 5–23, DOI: 10.24356/SEL/23/1.

Licence: This article is available in Open Access, under the terms of the Creative Commons License Attribution 4.0 International (CC BY 4.0; for details please see <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the author and source are properly credited. Copyright © 2019 University of Public and Individual Security “Apeiron” in Cracow